

ADVIES

**Aan Dazure B.V. over premiedifferentiatie op basis van
postcode bij de Finvita overlijdensrisicoverzekering**

SAMENVATTING

Geen discriminatie bij Finvita overlijdensrisicoverzekering.

Discussie in de Tweede Kamer over postcodediscriminatie bij de Finvita overlijdensrisicoverzekering was voor de ontwikkelaar ervan, Dazure B.V., aanleiding om het College voor de Rechten van de Mens om advies te vragen. Dazure wil weten of de wijze waarop zij de premie berekent leidt tot discriminatie van mensen met een laag inkomen en van mensen van niet-westerse afkomst.

De premie wordt vastgesteld op basis van het gemiddelde inkomen in het postcodegebied van de verzekerde. Als sprake is van een laag gemiddeld inkomen betaalt een verzekerde meer premie voor dezelfde verzekering dan bij een hoog gemiddeld inkomen. Dit is geen discriminatie, concludeert het College in zijn advies aan Dazure B.V.

De casus

Dazure B.V. ontwikkelt verzekeringen, waaronder de Finvita overlijdensrisico-verzekering. Een overlijdensrisicoverzekering dekt het risico op betalingsproblemen voor nabestaanden bij overlijden van de verzekerde binnen de looptijd van de verzekering. De verzekering is vaak gekoppeld aan een hypotheek. Dazure B.V. heeft advies gevraagd over de wijze waarop de premie van de Finvita overlijdensrisicoverzekering wordt berekend. De hoogte van de premie wordt gebaseerd op de postcode van de verzekerde en op zijn leeftijd, gezondheid, rookgedrag en *body mass index* (bmi). Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) houdt van alle postcodegebieden in Nederland bij hoe hoog het gemiddelde inkomen in het postcodegebied is. Hoe hoger dat gemiddelde inkomen, hoe lager de premie. Uit wetenschappelijke studies blijkt namelijk dat mensen met een hoger inkomen langer leven dan mensen met een lager inkomen. De kans dat mensen met een lager inkomen tijdens de looptijd van de verzekering overlijden is groter dan de kans dat mensen met een hoger inkomen overlijden. Daarmee is ook het risico dat de verzekering moet uitbetalen groter bij mensen met een lager inkomen. Dazure B.V. berekent de hoogte van de premie op basis van het risico dat ze het verzekerde bedrag moet uitbetalen. Dazure B.V. vraagt niet rechtsreeks naar het inkomen, maar gebruikt de postcode van de verzekerde. Daarmee wil Dazure B.V. een verzekering aanbieden die niet alleen zo goedkoop mogelijk is, maar die ook zo eenvoudig mogelijk kan worden afgesloten. Dazure B.V. heeft het College om advies gevraagd over de vraag of het op deze wijze vaststellen van de hoogte van de premie discriminerend is voor mensen met een laag inkomen en (daarmee) voor mensen van niet-westerse afkomst.

Het advies

Het vaststellen van de hoogte van de premie op basis van de postcode van de verzekerde leidt tot indirect onderscheid op grond van afkomst, maar dat is niet verboden omdat er een objectieve rechtvaardiging is voor dit onderscheid. Geen discriminatie van mensen met een laag inkomen en/of van mensen van niet-westerse afkomst.

Toelichting

Discriminatie op grond van inkomen is niet verboden in de nationale gelijkebehandelingswetgeving. Ook uit de mensenrechtenverdragen kan niet worden afgeleid dat het verboden is om de hoogte van de premie voor een

overlijdensrisicoverzekering te variëren op basis van de hoogte van het inkomen van de verzekerde. Er is dan ook geen sprake van discriminatie op grond van inkomen.

De wijze waarop Dazure B.V. de hoogte van de premie vaststelt, leidt er wel toe dat mensen van niet-westerse afkomst verhoudingsgewijs vaker een hogere premie moeten betalen dan mensen van Nederlandse afkomst. Uit gegevens van het CBS blijkt dat mensen van niet-westerse afkomst verhoudingsgewijs vaker dan mensen van Nederlandse afkomst in een postcodegebied wonen waar het gemiddelde inkomen laag is. In die gebieden moet voor de Finvita overlijdensrisicoverzekering een hogere premie worden betaald. Door de premie deels te baseren op de postcode van de verzekerde, maakt Dazure B.V. dan ook indirect onderscheid op grond van afkomst.

Het College komt tot de conclusie dat dit onderscheid gerechtvaardigd is om de volgende redenen. Dazure B.V. gebruikt de postcode van de verzekerde niet om groepen mensen uit te sluiten, maar om informatie te krijgen over het inkomen en daarmee over het overlijdensrisico. Mensen met een lager inkomen, waartoe verhoudingsgewijs veel mensen van niet-westerse afkomst behoren, leven gemiddeld korter dan mensen met een hoger inkomen en hebben dus een grotere kans om tijdens de looptijd van de verzekering te overlijden. Aangezien een overlijdensrisicoverzekering precies dat risico dekt, betalen zij meer premie. Dit principe (hoger risico, hogere premie) past bij het karakter van verzekeringen. Daarbij is van belang dat de premieverschillen in redelijke verhouding staan tot het verschil in levensverwachting tussen de verschillende groepen en dat er geen alternatief is voor het gebruik van de postcode van de verzekerde dat minder discriminerend en even praktisch is. Dat niet het eigen inkomen van de verzekerde wordt gebruikt om de premie te berekenen maar het gemiddelde inkomen in het postcodegebied waar hij woont, heeft daarnaast een dempend effect op de premieverschillen. Wel richt Dazure B.V. zich met deze verzekering op mensen met een hoger inkomen, omdat de verzekering voor hen prijstechnisch het meest interessant is, maar dat is niet verboden.

Achtergrond

Er vindt geregeld discussie plaats in de Tweede Kamer over postcodediscriminatie bij het aanbieden van goederen en diensten, zoals verzekeringen. Begin 2013 werd in de Tweede Kamer gediscussieerd over postcodediscriminatie bij de Finvita overlijdensrisicoverzekering. Naar aanleiding van die discussie heeft Dazure B.V. dit advies gevraagd aan het College.

INHOUD

Samenvatting	2
1. Inleiding	5
1.1 Het verzoek	5
1.2 De probleemstelling	5
1.3 Het onderzoek	6
1.4 Opzet van dit advies	6
2. De Finvita overlijdensrisicoverzekering	7
2.1 Aard van de verzekering	7
2.2 Wijze van afsluiten	7
2.3 Berekening van de hoogte van de premie	7
3. Juridisch kader	11
3.1 Verbod van discriminatie in internationale verdragen	11
3.2 Verbod van discriminatie in nationale wetgeving	11
3.3 Zijn afkomst en inkomen beschermde discriminatiegronden?	11
4. Beoordeling: leidt de premiedifferentiatie tot verboden onderscheid op grond van ras?	14
4.1 Beoordelingskader	14
4.2 Onderscheid?	14
4.3 Is het onderscheid verboden?	16
4.3.1 Legitimiteit van het doel	16
4.3.2 Passendheid van het middel	16
4.3.3 Noodzakelijkheid van het middel: proportionaliteit	18
4.3.4 Noodzakelijkheid van het middel: zijn er alternatieven?	20
4.4 Conclusie	23
5. Advies	24

1. Inleiding

1.1 Het verzoek

Op 7 maart 2013 heeft Dazure B.V., ontwikkelaar van verzekeringsproducten, het College voor de Rechten van de Mens, hierna: het College, verzocht om een advies uit te brengen over de vraag of de wijze waarop Dazure B.V. de premie berekent voor de Finvita overlidensrisicoverzekering, tot discriminatie op grond van inkomen en/of afkomst leidt. Dazure B.V. differentieert de premie aan de hand van onder meer het gemiddeld inkomen in het postcodegebied waarin de verzekerde woont. Het gaat om het effect van die premiedifferentiatie op mensen die wonen in de postcodegebieden die binnen de laagste inkomensklassen vallen. Zij betalen namelijk de hoogste premie.

1.2 De probleemstelling

De premiedifferentiatie waarover Dazure B.V. een advies vraagt, houdt in dat de premie wordt gebaseerd op de postcode van het adres waar de verzekerde woont, alsmede op de factoren leeftijd, gezondheid, rookgedrag en *body mass index* (bmi). In de Tweede Kamer zijn vragen gesteld over de toelaatbaarheid van differentiatie op basis van postcode.¹ In zijn antwoord op die vragen heeft de minister van Financiën geschreven dat er geen wettelijke bepalingen zijn die het verbieden dat de hoogte van de premie van een verzekering afhankelijk is van het postcodegebied van de verzekerde.² Maar de minister schrijft ook dat deze vorm van premiedifferentiatie mogelijk wel bepaalde groepen mensen kan raken, zoals mensen met een laag inkomen of allochtonen. Dat kan mogelijk verboden onderscheid opleveren op een wettelijk beschermde grond. In zijn antwoord op de Kamervragen refereert de minister van Financiën aan een advies dat de voorganger van het College, de Commissie Gelijke Behandeling, in 2006 gaf aan hypotheekverstrekkers.³ Dat advies hoort bij een onderzoek van de Commissie Gelijke Behandeling naar onderscheid door hypothecair financiers: Risicoselectie op grond van postcode en verblijfsstatus.⁴ Uit dat onderzoek bleek dat aanvragers van een hypothecaire lening werden geweigerd als zij in een bepaald postcodegebied woonden, ongeacht hun individuele financiële situatie. De Commissie Gelijke Behandeling concludeerde dat dat tot indirecte discriminatie op grond van afkomst leidde. Naar aanleiding van dit antwoord van de minister heeft Dazure B.V. het College de vraag voorgelegd of deze wijze van verzekeren nadelig kan zijn voor mensen met een laag inkomen en (daarmee) voor mensen van niet-westerse afkomst.

¹ Tweede kamer, vergaderjaar 2012-2013, vraagnummer 2012Z21727, zie <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kv-tk-2012Z21727.html>

² Antwoorden van de minister van 30 januari 2013, kenmerk FM/2013/151M. Zie ook Aangangsel handelingen, vergaderjaar 2012-2013, nummer 865, <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/ah-tk-20122013-1111.html>

³ Advies 2006/15, inzake de aanvulling van de Gedragscode Hypothecaire Leningen, 15 januari 2006

⁴ Commissie Gelijke Behandeling, *Risicoselectie op grond van postcode en verblijfsstatus, een onderzoek uit eigen beweging naar onderscheid door hypothecair financiers*, december 2006

1.3 Het onderzoek

Om tot een advies te kunnen komen heeft het College Dazure B.V. tweemaal gesproken (op 19 april 2013 en op 11 juni 2013) en schriftelijke vragen gesteld (op 28 mei 2013, 11 juni 2013, 22 juli 2013 en 8 oktober 2013). Ook heeft het College twee deskundigen schriftelijk vragen gesteld: prof. dr. ir. M.H. Vellekoop, professor actuariële wetenschappen en financiële wiskunde aan de Universiteit van Amsterdam, en dr. J.L.W. van Kippersluis, universitair docent gezondheidseconomie aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. De deskundigen zijn bevraagd op het gebruik van inkomen als indicator voor levensverwachting en mogelijke alternatieven daarvoor. Zij hebben op respectievelijk 20 en 4 september 2013 schriftelijk gereageerd. Het College heeft beide deskundigen vervolgens op 8 oktober 2013 gehoord. Ook Dazure B.V. was daarbij vertegenwoordigd en in de gelegenheid om de deskundigen vragen te stellen.

1.4 Opzet van dit advies

In dit advies zal het College in hoofdstuk 2 toelichting geven op de Finvita overlijdensrisicoverzekering. In hoofdstuk 3 zal het College het juridische kader schetsen. Daarin wordt behandeld of afkomst (ras) en inkomen beschermde discriminatiegronden zijn. De beoordeling of de wijze van de berekening van de premie van de overlijdensrisicoverzekering leidt tot (verboden) onderscheid vindt plaats in hoofdstuk 4. In hoofdstuk 5 formuleert het College tenslotte zijn advies.

2. De Finvita overlijdensrisicoverzekering

Dazure B.V. heeft de overlijdensrisicoverzekering samen met Independer.nl N.V. ontwikkeld onder het merk Finvita. De verzekering is ondergebracht bij verzekeraar Leidsche Verzekering Maatschappij N.V. en is sedert 2012 in Nederland verkrijgbaar.

2.1 Aard van de verzekering

De Finvita overlijdensrisicoverzekering biedt een verzekering op het leven van de verzekerde persoon. Als de verzekerde overlijdt binnen de looptijd van de verzekering, keert de verzekeraar het verzekerde bedrag uit aan de begunstigde. De bedoeling van de verzekering is de begunstigde onder meer in staat te stellen om kosten die na het overlijden van de verzekerde persoon voortduren of ontstaan, te kunnen (blijven) betalen. Doorgaans wordt een overlijdensrisicoverzekering gekoppeld aan een lening, zoals een hypotheek. De verzekering is dan bedoeld om het risico te dekken dat na het overlijden van de verzekerde de lening niet langer kan worden afgelost. Voor de verzekering wordt een periodieke premie betaald.

2.2 Wijze van afsluiten

De verzekering kan op alleen internet worden aangevraagd, via de website Independer.nl. Dazure B.V. heeft met de Finvita overlijdensrisicoverzekering een verzekering willen maken die zowel voor de verzekerde als voor de verzekeraar zo min mogelijk administratieve drempels heeft: uitgangspunt is dat de verzekering met een paar muisklikken kan worden afgesloten, zonder eerst documenten te hoeven opsturen. Dit geldt behoudens uitzonderingen. De verzekeraar accepteert daarmee een bepaald risico, maar hoopt dat de lagere premie die deze methode oplevert, klanten trekt.

2.3 Berekening van de hoogte van de premie

De hoogte van de premie is niet voor elke verzekerde gelijk. Deze varieert op basis van het verzekerde bedrag en op basis van een aantal factoren die een indicatie geven voor het risico op overlijden tijdens de looptijd van de verzekering. In zijn algemeenheid kan worden gesteld: hoe groter de kans dat de verzekerde overlijdt tijdens de looptijd van de verzekering, hoe hoger de premie.

Het College overweegt dat een verzekeraar die een overlijdensrisicoverzekering aanbiedt, zal proberen om zo goed mogelijk de kans in te schatten dat hij tot uitkering zal moeten overgaan, dus dat verzekerden binnen de looptijd van de verzekering zullen overlijden. Deze kansberekening is gebaseerd op de gemiddelde leeftijd van overlijden van personen die min of meer dezelfde kenmerken hebben als de verzekerde. Om klanten aan zich te binden zal elke verzekeraar een zo aantrekkelijk mogelijke premie willen bieden. Dat wil zeggen: een verzekeraar zal aan verzekerden die bij een groep horen voor wie het overlijdensrisico lager is, een lagere premie bieden dan aan verzekerden die bij een groep horen voor wie het overlijdensrisico hoger is.

Dazure B.V. berekent de premie aan de hand van de volgende factoren: de leeftijd van de verzekerde, diens rookgedrag en gezondheid (voor zover die kan worden afgeleid uit de medische vragenlijst die aan elke verzekerde wordt voorgelegd) en de postcode van het

adres waar de verzekerde woont. Deze bepalen in beginsel de hoogte van de premie, die kan worden verhoogd als de verzekerde een te hoge *body mass index* (bmi) heeft. Het geslacht van de verzekerde is ook een factor die het overlijdensrisico bepaalt: vrouwen leven gemiddeld langer dan mannen. Maar sinds 21 december 2012 moeten verzekeraars voor mannen en vrouwen dezelfde tarieven rekenen. Dit is het gevolg van de uitspraak van het Hof van Justitie van de Europese Unie in de Test-Aankoop zaak van 1 maart 2011.⁵ Het Hof oordeelde daarin dat een op geslacht gebaseerd verschil in verzekeringspremie voor mannen en vrouwen in strijd is met het Europese gelijkebehandelingsrecht en het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie. Dazure B.V. neemt het geslacht van de verzekerde dan ook niet mee bij de berekening van de premie.

Dazure B.V. gebruikt de postcode van de verzekerde om de verzekerde in te delen in een inkomensklasse. Op grond daarvan wordt diens levensverwachting voorspeld, onder verwijzing naar wetenschappelijke studies waaruit blijkt dat mensen met een hoger inkomen langer leven dan mensen met een lager inkomen.⁶ Nederland is ingedeeld in ongeveer 440.000 postcodegebieden. Van alle postcodegebieden in Nederland houdt het Centraal Bureau voor de Statistiek, hierna: het CBS, het gemiddelde inkomen per huishouden bij.⁷ Dazure B.V. gebruikt de postcode van de verzekerde om af te leiden wat diens (gezins)inkomen en daarmee diens levensverwachting is. Hier doet zich een collectief element voor: Dazure B.V. gebruikt niet het individuele (gezins)inkomen van de verzekerde, maar het gemiddelde inkomen per huishouden in het postcodegebied waar de verzekerde woont. Dazure B.V. hanteert vijf inkomensklassen. Elk postcodegebied is ingedeeld in één van deze inkomensklassen. Voor elke klasse geldt een andere premie, waarbij geldt dat hoe hoger het gemiddelde inkomen in het postcodegebied is, des te lager de premie. Dazure B.V. heeft verklaard de verschillen in overlijdensrisico naar inkomen niet volledig door te berekenen in de premieverschillen naar inkomen. Dit uit het oogpunt van risicospreiding zoals bij verzekeringen gebruikelijk is.

⁵ Hof van Justitie van de Europese Unie, 1 maart 2011, Test-Aankoop, zaak C-236/09.

⁶ Onder meer P. Lobmayer and R. Wilkinson, Income, inequality and mortality in 14 developed countries. *Sociology of Health & Illness*. 22(4), p. 401-414, 2000 en K. Knoops en M. van den Brakel. Rijke mensen leven lang en gezond. *TSG*, 88(1), p. 17-24, 2010.

⁷ Zie <http://statline.cbs.nl/>: Het besteedbaar inkomen van particuliere huishoudens bestaat uit het bruto-inkomen verminderd met: betaalde inkomensoverdrachten, zoals alimentatie van de ex-echtgeno(o)t(e); premies inkomensverzekeringen zoals premies betaald voor sociale verzekeringen, volksverzekeringen en particuliere verzekeringen in verband met werkloosheid, arbeidsongeschiktheid en ouderdom en nabestaanden; premies ziektekostenverzekeringen; belastingen op inkomen en vermogen.

De verschillen in levensverwachting voor 40-jarigen uit de verschillende inkomensklassen waren in de periode 2007-2010 als volgt:⁸

Tabel 1

Man	Inkomensklasse ⁹	Levensverwachting in aantal jaren dat een 40 jarige persoon gemiddeld nog zal leven
	1 laagste ¹⁰	36,2
	2 lage midden	39,6
	3 midden	41,3
	4 hoge midden	42,6
	5 hoogste ¹¹	43,4
Vrouw		
	1 laagste	39,9
	2 lage midden	44,8
	3 midden	45,7
	4 hoge midden	46,1
	5 hoogste	46,2

⁸ Zie <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=80298NED&LA=NL>. Het CBS maakt geen onderscheid tussen rokers en niet-rokers.

⁹ Zie <http://statline.cbs.nl>: Het inkomen van een persoon is uitgedrukt door het gestandaardiseerd besteedbare huishoudensinkomen. Het besteedbare huishoudensinkomen is het totaal aan loon, winst en inkomen uit vermogen, vermeerderd met uitkeringen en toelagen en verminderd met premies en belastingen. Gecorrigeerd voor omvang en samenstelling van het huishouden levert dat vervolgens het gestandaardiseerd besteedbare huishoudensinkomen. Inkomens van personen zijn ingedeeld in vijf klassen op basis van kwintielgrenzen, die bepaald zijn uit het inkomenspanelonderzoek (IPO), een steekproefonderzoek van het CBS. Het hoogste inkomen van het eerste kwintiel is het 20%-percentiel (van het IPO). De laagste inkomensklasse wordt gevormd door personen met een inkomen van maximaal het 20%-percentiel.

¹⁰ Zie: Inhoud Kerncijfers Postcodegebieden 2008-2011. Tot de lage inkomens behoren de 40 procent personen met het laagste fiscale maandloon. In december 2008 lag de inkomensgrens van de lage inkomens op 1518 euro per maand.

¹¹ Zie: Inhoud Kerncijfers Postcodegebieden 2008-2011. Tot de hoge inkomens behoren de 20 procent personen met het hoogste fiscale maandloon. In december 2008 was het grensbedrag van het 80-procentpunt van de landelijke inkomensverdeling 3359 euro per maand.

De verschillen in premie tussen de verschillende inkomensgroepen zijn volgens opgave van Dazure B.V. voor een niet-rokende verzekerde van 40 jaar die een verzekering afsluit met een looptijd van 25 jaar voor een gelijkblijvend verzekerd bedrag van 25.000 euro en van 100.000 euro als volgt:

Tabel 2¹²

Inkomensklasse	Gemiddeld inkomen per huishouden in het postcodegebied waar de aanvrager woont	Maandpremie bij verzekerd bedrag €25.000	%	Maandpremie bij verzekerd bedrag €100.000	%
1 laagste	tot €1276/maand	€6,61	100%	€19,40	100%
2 lage midden	€1267 tot €1646/maand	€6,17	93%	€17,67	91%
3 midden	€1646 tot €2231/maand	€5,74	87%	€15,91	82%
4 hoge midden	€2231 tot €3077/maand	€5,44	82%	€14,75	76%
5 hoogste	€3077 en hoger/maand	€5,15	78%	€13,58	70%

Het mede baseren van de premie op de inkomensklasse van het desbetreffende postcodegebied kan gunstig uitpakken voor de individuele verzekerde, als hij in een postcodegebied woont waar het gemiddelde inkomen per huishouden hoger is dan het inkomen van zijn huishouden. Dan krijgt hij een minder hoge premie dan hij zou hebben gekregen als hij het inkomen van zijn eigen huishouden zou hebben moeten opgeven. Andersom kan het ongunstig uitpakken voor de individuele verzekerde als hij een hoger inkomen heeft dan het gemiddelde inkomen in zijn postcodegebied.

¹² Aangeleverd door Dazure B.V. op 7 maart 2013

3. Juridisch kader

3.1 Verbod van discriminatie in internationale verdragen

Het verbod op discriminatie is gegarandeerd in internationale mensenrechtenverdragen. Het discriminatieverbod staat onder andere in artikel 26 van het Internationale Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten (IVBPR). Op Europees niveau is het neergelegd in artikel 14 van en Protocol 12 bij het Europees Verdrag inzake de Rechten van de Mens (EVRM) en in artikel 21 van het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie.

Mensenrechtenverdragen richten zich primair tot de overheid. De overheid mag niet discrimineren bij het uitvoeren van typische overheidstaken, zoals de toepassing van dwangmiddelen of het verstrekken van subsidies. Uit de verschillende mensenrechtenverdragen en uit de (internationale) rechtspraak volgt dat het verbod van discriminatie zich ook kan uitstrekken tot burgers en private partijen als werkgevers en verzekeraars.

3.2 Verbod van discriminatie in nationale wetgeving

Discriminatie is in Nederland ook verboden op grond van artikel 1 van de Grondwet en de gelijkebehandelingswetgeving. De gelijkebehandelingswetgeving is een uitwerking van de Grondwet en van het verbod van discriminatie dat is neergelegd in het Verdrag betreffende de Europese Unie (artikel 2 en artikel 6) en in verschillende Europese richtlijnen.¹³ Anders dan de mensenrechtenverdragen, die in beginsel op elk terrein van het maatschappelijk leven van toepassing zijn en primair normen stellen voor de omgang van de overheid met burgers (verticale verhoudingen), ziet de gelijkebehandelingswetgeving met name op horizontale relaties die kunnen ontstaan binnen, grofweg gezegd, de terreinen arbeid en het aanbieden van goederen en diensten, waaronder onderwijs, wonen, gezondheidszorg en welzijn. Zo is bijvoorbeeld bepaald dat een werkgever zijn werknemers niet mag discrimineren, of een verzekeraar zijn (aspirant) verzekerden.

3.3 Zijn afkomst en inkomen beschermde discriminatiegronden?

Voordat de vraag kan worden beantwoord of premiedifferentiatie op basis van het gemiddelde (gezins)inkomen in een postcodegebied tot discriminatie leidt van mensen met een laag inkomen of van mensen vanwege hun afkomst, moet eerst worden vastgesteld of discriminatie van mensen met een laag inkomen en van mensen vanwege hun afkomst onder het verbod van discriminatie valt.

Op het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie na, geven de hierboven genoemde mensenrechtenverdragen geen limitatieve lijst met gronden waarop discriminatie verboden is. In alle verdragen worden wel de belangrijkste gronden expliciet genoemd.

¹³ Onder meer Richtlijn 2000/78/EG de Raad van 27 november 2000 tot instelling van een algemeen kader voor gelijke behandeling in arbeid en beroep en Richtlijn 2000/43/EG van de Raad van 29 juni 2000 houdende toepassing van het beginsel van gelijke behandeling van personen ongeacht ras of etnische afstamming.

Afkomst

Ras wordt in alle verdragen expliciet genoemd als een verboden discriminatiegrond. Ook de nationale gelijke behandelingswetgeving verbiedt discriminatie op grond van ras. Het College legt het begrip ras ruim uit, overeenkomstig de definitie in het Internationaal Verdrag inzake de uitbanning van elke vorm van rassendiscriminatie. Het begrip ras omvat tevens huidskleur, afkomst en nationale of etnische afstamming.¹⁴ Discriminatie van mensen vanwege hun afkomst valt dan ook onder het verbod van discriminatie.

Inkomen

De vraag of discriminatie van mensen op grond van hun inkomen verboden is, is minder makkelijk te beantwoorden. De nationale gelijkebehandelingswetgeving kent geen discriminatiegrond als inkomen, vermogen of eigendom. Inkomen wordt evenmin in mensenrechtenverdragen expliciet als discriminatiegrond genoemd. Wel bevatten sommige mensenrechtenverdragen een verbod van discriminatie op grond van vermogen (artikel 21 van het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie, artikel 14 van het EVRM en Protocol 12 bij dit verdrag). En in andere verdragen is een verbod neergelegd van discriminatie op grond van eigendom, zoals in artikel 26 van het IVBPR, artikel 2 van het Internationale Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten (IVESCR) en het eerste protocol bij het EVRM.

Valt discriminatie op grond van iemands inkomen onder discriminatie op grond van vermogen of eigendom? Volgens het VN Comité inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten, dat de rechten in het IVESCR uitlegt in zogenoemde *General Comments*, wel.¹⁵ Maar het *General Comment* over het verbod van discriminatie geeft geen verdere toelichting waaraan gedacht moet worden bij discriminatie op grond van eigendom of inkomen. De enige toelichting op dit verbod staat in twee andere *General Comments* van dit comité, over het recht op water en het recht op adequate huisvesting¹⁶. Daaruit kan worden afgeleid dat het verbod van discriminatie op grond van eigendom in het IVESCR in ieder geval van toepassing is als sprake is van het ‘zomaar’ ontnemen van eigendom, van gedwongen uithuiszettingen of van onthouding van toegang tot water aan mensen die geen landrechten hebben. Het gaat daarbij om zodanig andere situaties dan hier aan de orde is, dat uit deze toelichting niet zonder meer kan worden afgeleid dat het verbod van discriminatie op grond van eigendom, waaronder onder meer moet worden begrepen discriminatie op grond van inkomen, ook van toepassing is op een verschil in de premie voor een private, onverplichte, overlijdensrisicoverzekering dat is gebaseerd op het gemiddelde inkomen in een postcodegebied.

Ook de toelichtingen op de andere genoemde mensenrechtenverdragen geven hierover geen uitsluitsel, evenmin als de jurisprudentie van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) en de individuele uitspraken van het VN Mensenrechtencomité. Dit comité controleert de naleving van het IVBPR, onder andere door individuele klachten te behandelen. De zaken waarover het EHRM en het VN Mensenrechtencomité hebben geoordeeld, betroffen vrijwel allemaal het ontnemen van eigendom of het niet vrijelijk kunnen beschikken over eigendom. Daarvan is in dit advies geen sprake: het gaat hier niet om het kunnen uitoefenen van eigendomsrechten, maar om een premie voor een private,

¹⁴ *Kamerstukken II 1990-1991, 22 014, nr. 3, p. 13.*

¹⁵ Committee on Economic, Social and Cultural Rights, General Comment no. 20 on non-discrimination in economic, social and cultural rights, 2 juli 2009, nr. E/C.12/GC/20.

¹⁶ General Comment no. 4 on the Right to adequate housing, 1 januari 1992, nr. E/1992/23 en General Comment no. 15 on the right to water, 20 januari 2003, E/C.12/2002/11

vrijwillige verzekering. Het College ziet dan ook onvoldoende aanknopingspunten om aan te nemen dat het negatieve effect dat de premiedifferentiatie mogelijk heeft op mensen met een laag inkomen, beschermd wordt door enige mensenrechtelijke bepaling die specifiek op dat aspect ziet.

Nu de nationale wetgeving inkomen niet als beschermde discriminatiegrond kent en het College evenmin een internationaal verbod van discriminatie op grond van inkomen van toepassing acht, zal het College in het vervolg van dit advies dan ook uitsluitend nog ingaan op de vraag of de premiedifferentiatie tot discriminatie leidt van mensen op grond van hun afkomst.

4. Leidt de premiedifferentiatie tot verboden onderscheid op grond van ras?

4.1 Beoordelingskader

De nationale gelijkebehandelingswetgeving geeft een kader voor de beoordeling van de vraag of er in een gegeven geval sprake is van (verboden) onderscheid op grond van ras.

De rechtsvraag die het College beantwoordt, is of premiedifferentiatie op basis van het gemiddelde inkomen in het postcodegebied waar de verzekerde woont, verboden onderscheid oplevert op grond van ras in de zin van de gelijkebehandelingswetgeving.

In artikel 7 van de Algemene wet gelijke behandeling (AWGB) is bepaald dat het verboden is om onderscheid te maken op grond van onder meer ras (in de zin van etnische of nationale afkomst) bij het aanbieden van goederen of diensten. Het verstrekken van een verzekering valt onder het aanbieden van goederen of diensten. Een verzekering is immers een dienst. Het verbod van onderscheid ziet niet alleen op het aanbieden van een verzekering, maar ook op de voorwaarden waaronder de verzekering wordt aangeboden.

Op grond van artikel 1 van de AWGB wordt onder onderscheid verstaan zowel direct als indirect onderscheid. Van direct onderscheid is sprake indien een persoon op een van de in deze wet genoemde gronden, zoals ras (in de zin van etnische of nationale afkomst), op een andere wijze wordt behandeld dan een ander in een vergelijkbare situatie wordt, is of zou worden behandeld. Van indirect onderscheid is sprake indien een ogenschijnlijk neutrale bepaling, maatstaf of handelwijze personen met een (bepaalde) afkomst in vergelijking met andere personen bijzonder treft. Artikel 2, eerste lid, van de AWGB bepaalt dat het verbod van onderscheid niet geldt ten aanzien van indirect onderscheid dat objectief wordt gerechtvaardigd.

Om te bepalen of al dan niet sprake is van verboden onderscheid, moet een aantal vragen worden beantwoord.

4.2 Onderscheid?

De eerste vraag is of er sprake is van direct of indirect onderscheid. Van direct onderscheid is sprake als een verzekerde op grond van zijn afkomst een andere premie betaalt dan anderen. Daarvan is geen sprake. Dazure B.V. differentieert de premie naar gelang het postcodegebied waar de verzekerde woont. De postcode van de verzekerde verwijst niet rechtstreeks naar diens afkomst. De postcode van de verzekerde biedt Dazure B.V. informatie over het gemiddelde inkomen in het postcodegebied waarin de verzekerde woont en dat vormt een indicator voor de levensverwachting van de verzekerde. Hierbij is er geen direct verband met de afkomst van de verzekerde.

Wel is er een indirect verband tussen postcode, inkomen en afkomst. Uit gegevens van het CBS volgt dat er een statistisch verband (een correlatie) bestaat tussen etnische herkomst en inkomen, waarbij verhoudingsgewijs meer huishoudens van niet-westerse herkomst¹⁷ in lagere inkomensgroepen vallen dan huishoudens van Nederlandse afkomst.¹⁸ Ook blijkt uit gegevens van het CBS dat mensen van niet-westerse herkomst relatief vaak in postcodegebieden wonen die in de laagste inkomensgroepen vallen. Zo woont 24% van de niet-westerse allochtonen in postcodegebieden die in de inkomensklasse ‘lage midden’ vallen, tegen 10% van de autochtonen en westerse allochtonen. Andersom woont 20% van de autochtonen en westerse allochtonen in postcodegebieden die in de hoogste inkomensklasse vallen, tegen 9% van de niet-westerse allochtonen.¹⁹ Zie hieronder, tabel 3.

Tabel 3

	Inkomensklasse				
	1 laagste	2 lage midden	3 midden	4 hoge midden	5 hoogste
Niet-westers allochtoon	2%	24%	22%	22%	9%
Anders (autochtoon of westers allochtoon)	1%	10%	31%	38%	20%

Het ogenschijnlijk neutrale criterium ‘postcode’ leidt er dus toe dat verhoudingsgewijs veel verzekerden van niet-westerse afkomst een hogere premie moeten betalen. Er is daarom sprake van indirect onderscheid op grond van ras, in de zin van etnische of nationale afkomst.

¹⁷ Het CBS verstaat onder ‘niet-westerse herkomst’ het volgende: Allochtonen worden onderverdeeld in westers en niet-westers op grond van hun geboorteland. Tot de categorie ‘niet-westers’ behoren allochtonen uit Turkije, Afrika, Latijns-Amerika en Azië met uitzondering van Indonesië en Japan. Allochtonen die zelf in het buitenland zijn geboren vormen de eerste generatie. De tweede generatie wordt bepaald door het geboorteland van de moeder. Als dat Nederland is, dan is het geboorteland van de vader bepalend. Een persoon die in het buitenland is geboren maar zijn beide ouders in Nederland wordt als een autochtoon beschouwd en niet als een eerste generatie allochtoon. Zie: Inhoud kerncijfers Postcodegebieden 2008-2011.

¹⁸ zie <http://statline.cbs.nl>. Uit de tabel die informatie geeft over het inkomen van de personen in particuliere huishoudens volgt dat er in 2011 3.362.000 personen van Nederlandse herkomst een inkomen hadden tot 16.000 euro en dat 2.869.000 personen een inkomen hadden van 30.000 tot 100.000 euro. Bij personen die afkomstig zijn uit een niet-Westers land zijn de verschillen groter: in 2011 hadden 589.000 mensen van niet-Westerse afkomst een inkomen tot 16.000 euro, tegen 277.000 met een inkomen van 30.000 tot 100.000 euro. Daaruit volgt dat verhoudingsgewijs veel mensen van niet-westers allochtone afkomst een laag inkomen hebben. Zij vallen dus verhoudingsgewijs vaker in de onderste inkomensgroepen vallen dan mensen van Nederlandse afkomst. Uit een andere tabel, die informatie geeft over het gemiddelde inkomen van particuliere huishoudens naar herkomst, volgt dat op 20 augustus 2013 het gemiddelde inkomen van huishoudens van Nederlandse herkomst €45.600 was, voor een huishouden van Westerse allochtone herkomst €40.3000 en voor een huishouden van niet-westerse allochtone herkomst €30.500.

¹⁹ Gebaseerd op gegevens verstrekt door Dazure B.V. en gegevens van het CBS via <http://statline.cbs.nl>.

4.3 Is het onderscheid verboden?

De vraag is vervolgens of dat indirecte onderscheid objectief gerechtvaardigd is en/of er een (andere) uitzondering op het verbod van onderscheid van toepassing is. Als dat zo is, is het onderscheid niet verboden. Er is sprake van een objectieve rechtvaardiging als het onderscheid een legitiem doel dient en de middelen voor het bereiken van dat doel passend en noodzakelijk zijn. Het College zal deze elementen hierna beoordelen.

4.3.1 Legitimiteit van het doel

Het doel waarvoor onderscheid wordt gemaakt, dient legitiem te zijn in de zin van voldoende zwaarwegend dan wel te beantwoorden aan een werkelijke behoefte. Een legitiem doel vereist verder dat er geen sprake is van een discriminerend oogmerk.

Volgens Dazure B.V. is het doel van de differentiatie op basis van postcode om de verzekering beschikbaar te maken tegen een zo laag mogelijke premie per postcodecategorie met zo weinig mogelijk administratieve drempels voor aanvrager en verzekeraar. Het College acht dit doel legitiem, omdat het voldoet aan een werkelijke behoefte van Dazure B.V. en het gebruik van de postcode van de verzekerde voor differentiatie van de premie op zichzelf niet discriminerend is.

4.3.2 Passendheid van het middel

Het middel dat wordt gehanteerd moet passend en noodzakelijk zijn. Een middel is passend indien het geschikt is om het doel te bereiken.

Het middel is, precies gezegd, de premiedifferentiatie naar gemiddeld (gezins)inkomen in het postcodegebied waar de verzekerde woont, waarbij de premie hoger is naarmate het gemiddelde inkomen in het postcodegebied lager is. Zoals gezegd is het middel gebaseerd op de aanname dat de (gemiddelde) levensverwachting hoger is als het (gemiddelde) inkomen hoger is.

Onderdeel van de vraag naar de passendheid is de vraag of het gemiddelde inkomen van het postcodegebied waarin de verzekerde woont een geschikte indicator is voor diens levensverwachting.

Dazure B.V. heeft verschillende (wetenschappelijke) publicaties aangeleverd waarin het verband tussen inkomen en levensverwachting is onderzocht.²⁰ Daaruit blijkt dat inkomen inderdaad een goede indicator is voor levensverwachting in die zin dat naarmate het inkomen hoger is, er sprake blijkt van een hogere levensverwachting, en vice versa. Dit is bevestigd door de beide deskundigen die het College om advies heeft gevraagd, prof. dr. ir. M.H. Vellekoop en dr. J.L.W. van Kippersluis. Zij stellen beide dat er in het algemeen geen causaal verband wordt aangenomen tussen inkomen en levensverwachting, maar dat inkomen wel een goede voorspeller is van levensverwachting. Zij menen dat inkomen als indicator toegevoegde waarde heeft voor de nauwkeurigheid van de voorspelling als deze wordt meegenomen naast indicatoren als leeftijd, geslacht, rookgedrag en bmi. Kennis over het inkomen kan dus wezenlijk bijdragen aan verfijning van het risicoprofiel van de verzekerde.

²⁰ Onder meer P. Lobmayer and R. Wilkinson, Income, inequality and mortality in 14 developed countries. *Sociology of Health & Illness*. 22(4), p. 401-414, 2000 en K. Knoops en M. van den Brakel. Rijke mensen leven lang en gezond. *TSG*, 88(1), p. 17-24, 2010.

Door de deskundigen is toegelicht dat de sterke correlatie tussen inkomen en levensverwachting voornamelijk voortkomt uit het feit dat ongezonde werknemers vaak eerder moeten stoppen met werken, daardoor inkomen verliezen, en eerder sterven.²¹ Dat er geen sprake is van een causaal effect blijkt uit studies die laten zien dat een plotselinge toename in inkomen niet leidt tot een betere gezondheid of een langer leven.²²

Wel constateren beide deskundigen dat het feit dat er meerdere huishoudens binnen één postcodegebied wonen, die mogelijk in verschillende inkomensgroepen vallen, de voorspellende waarde van de indicator dempt. Dat kan er immers toe leiden dat verzekerden op basis van hun individuele inkomen eigenlijk in een andere inkomensgroep zouden moeten vallen dan het geval is wanneer uitgegaan wordt van het gemiddelde inkomen van het postcodegebied. Dit kan gunstig uitpakken (als de verzekerde een (veel) minder hoog inkomen heeft dan de rest van zijn wijk) of ongunstig (als de verzekerde juist een (veel) hoger inkomen heeft dan de rest van het postcodegebied). Niettemin achten zij het gemiddeld inkomen per postcodegebied een geschikte indicator voor het bepalen van de levensverwachting.

Professor Vellekoop wees daarnaast op een studie in de Verenigde Staten die zelfs een zelfstandig statistisch verband aantoonde tussen postcode en levensverwachting.²³ Voor zover hij heeft kunnen nagaan is dat het enige onderzoek tot dusver dat het verband heeft onderzocht tussen het postcodegebied waar iemand woont en diens levensverwachting. Het verband tussen postcode en levensverwachting dat werd gevonden was geen causaal verband, maar een correlatie die ook bleef bestaan als het verband werd gecorrigeerd voor inkomen, leeftijd en/of arbeidsongeschiktheid.

Het College stelt dan ook vast dat inkomen een goede indicator is voor levensverwachting en dat geldt ook voor het gemiddelde inkomen in het postcodegebied waarin de verzekerde woont.

De volgende vraag met betrekking tot de passendheid is of premiedifferentiatie naar het gemiddelde (gezins)inkomen in het postcodegebied waarin de verzekerde woont, geschikt is om het doel te bereiken dat Dazure B.V. nastreeft. Dat doel is het aanbieden van een verzekering tegen een zo laag mogelijke premie, met zo min mogelijk administratieve drempels. Het College overweegt dat in algemene zin de onderhavige wijze van verzekeren - via het internet en met zo weinig mogelijk drempels - de kosten kan drukken. Voorts blijkt uit een vergelijking op vergelijkingssite Independer.nl²⁴ dat mensen die in een postcodegebied wonen dat in de hoogste inkomensklassen valt bij de Finvita overlijdensrisicoverzekering doorgaans de laagste premie betalen. Maar verzekerden in de laagste inkomensklassen zijn bij de Finvita overlijdensrisicoverzekering juist relatief duur uit. Voor een 40-jarige niet-roker uit de Utrechtse wijk Tuindorp, waar het gemiddelde inkomen per postcodegebied veelal in de hoogste categorieën valt, die een verzekering wil afsluiten voor 25 jaar voor een gelijkblijvend bedrag van €100.000, is de Finvita verzekering volgens Independer.nl de beste optie. Met een maandpremie van €12,33 komt deze verzekering als nummer 1 uit de bus. Als deze persoon in de naburige wijk Overvecht

²¹ Zie onder meer H. Smith. The impact of socioeconomic status on health over the life-course. *Journal of Human Resources*, 2007, 52(4), p. 739-764.

²² Zie onder meer K.G. Carman. Inheritences, intergenerational transfers and the accumulation of health. *American Economic Review*, 2013, 103(3), p. 451-455.

²³ A.J. Thomas, E.E. Lynn, G.D. Smith and J.D. Neaton. Zip-code based versus tract-based income measures as long-term risk-adjusted mortality predictors. *American Journal of Epidemiology*, 164(6), p. 58-590, 2006.

²⁴ Uitgevoerd op 14 januari 2014.

zou wonen, waar het gemiddelde inkomen per postcodegebied veelal in de laagste inkomensklassen valt, zou hij daar maandelijks €16,00 voor betalen. Dat lijkt niet een veel hoger bedrag, maar de Finvita verzekering moet 15 andere aanbieders voor laten gaan die deze persoon een goedkoper aanbod kunnen doen, waarbij de goedkoopste concurrent een premie rekent van €13,52 per maand.

In feite komt het erop neer dat Dazure B.V. zich met de Finvita overlijdensrisicoverzekering met name richt op de personen die in de hoogste inkomensklassen vallen: voor hen is de verzekering prijstechnisch het meest interessant. De gelijkebehandelingswetgeving verbiedt het aanbieders van goederen en diensten niet om zich op een bepaald marktsegment te richten. Dit heeft de voorganger van het College, de Commissie Gelijke Behandeling, hierna: de Commissie, meermaals in haar oordelen bevestigd. Zo oordeelde de Commissie in 2006 dat een verzekeraar zich mag richten op het aanbieden van ‘standaard’ verzekeringen (in dat geval ging het om een inboedelverzekering) die eenvoudig en deels via internet kunnen worden afgesloten.²⁵ Dat dit tot gevolg heeft dat de verzekeraar geen inboedelverzekering aanbiedt voor woonwagens, achtte de Commissie niet in strijd met de gelijkebehandelingswetgeving. De Commissie kwam tot een soortgelijke conclusie in een oordeel over een bank die bij het afsluiten van een zogenaamd Young Professional Pakket korting bood op een kostuum van een bedrijf dat uitsluitend herenpakken verkoopt.²⁶ Een vrouwelijke klant voelde zich hierdoor benadeeld, omdat zij weinig tot geen voordeel heeft van korting bij een herenkledingzaak. De Commissie overwoog in dat oordeel: “De gelijkebehandelingswetgeving brengt niet de verplichting met zich dat een goed of dienst slechts mag worden aangeboden wanneer iedereen er evenveel gebruik van kan maken, of er althans een gelijkwaardig alternatief wordt aangeboden. Een kledingzaak mag best alleen dameskleding verkopen, maar het is verboden mannen de toegang tot de zaak te weigeren of aan mannen niet te verkopen (vergelijk CGB 10 mei 2007, 2007-76). Dat het Young Professional Pakket inclusief de daarbij behorende voordelen mogelijk aantrekkelijker is voor mannen dan voor vrouwen betekent dus nog niet dat daarmee verboden onderscheid op grond van geslacht wordt gemaakt in de zin van artikel 7 AWGB.”²⁷

Hoewel de Finvita overlijdensrisicoverzekering, zo blijkt uit het voorgaande, niet voor alle inkomensgroepen de laagste prijs biedt, biedt zij wel voor een deel van de inkomensgroepen een verzekering met zo min mogelijk administratieve drempels voor een zo laag mogelijke prijs. Het middel *kan* derhalve bijdragen aan het doel. Daarmee acht het College het middel passend.

4.3.3 Noodzakelijkheid van het middel: proportionaliteit

De vraag die vervolgens moet worden beantwoord, is of het nadeel dat mensen van niet-westerse afkomst hebben doordat zij bij de Finvita overlijdensrisicoverzekering verhoudingsgewijs vaker een hogere premie betalen dan mensen van Nederlandse afkomst, in evenredige verhouding staat tot het belang dat Dazure B.V. heeft bij het hanteren van postcode als gemakkelijke differentiatiefactor bij de berekening van de premie voor de Finvita overlijdensrisicoverzekering. Met andere woorden, de vraag is of het middel in evenredige verhouding staat tot het doel.

²⁵ Commissie Gelijke Behandeling, oordeel 2006-5, 12 januari 2006

²⁶ Commissie Gelijke Behandeling, oordeel 2009-58, 8 juli 2009

²⁷ Overweging 3.7

Hierbij zijn de volgende elementen van belang.

Dazure B.V. vraagt weliswaar een hogere premie aan verzekerden uit de postcodegebieden waar het gemiddelde inkomen tot de lagere inkomensgroepen behoort, maar Dazure B.V. sluit hen niet uit. Uitsluiting van verzekerden op basis van hun postcode was wel aan de orde in het advies dat de Commissie Gelijke Behandeling in 2006 gaf aan hypotheekverstrekkers.²⁸ Hiervoor is in hoofdstuk 1 genoemd dat de minister van Financiën in zijn antwoord op de Kamervragen²⁹ refereert aan dit advies. Nu in de onderhavige situatie geen sprake is van uitsluiting en het bovendien gaat om verzekeringen - waarbij risicospreiding het uitgangspunt is -, is geen sprake van vergelijkbare gevallen.

Dazure B.V. vraagt dus niet een hogere premie aan verzekerden uit de lagere inkomensgroepen om hen uit te sluiten, maar omdat er bij deze groepen een grotere kans is dat het risico waartegen zij zich verzekeren - overlijden - zich verwezenlijkt gedurende de looptijd van de verzekering. Het verschil in premie voor de verschillende inkomensgroepen is het gevolg van het verschil in levensverwachting voor de verschillende inkomensgroepen. Verzekerden met een langere levensverwachting betalen minder premie dan verzekerden met een kortere levensverwachting. Dit is, gelet op het karakter van verzekeringen, naar het oordeel van het College niet onlogisch of onredelijk. Het uitgangspunt dat verzekerden in een hogere 'risicogroep' een hogere premie betalen voor dezelfde verzekering geldt ook bij veel andere verzekeringen, zoals autoverzekeringen.

Daarmee verschilt het gevolg van de wijze waarop de premie voor de Finvita overlijdensrisicoverzekering wordt berekend ook van de in hoofdstuk 2 genoemde Test-Aankoop zaak waarover het Hof van Justitie van de Europese Unie in 2011 oordeelde.³⁰ In die zaak ging het ook om een verschil in premie dat wordt veroorzaakt door een verschillende kans dat het risico waartegen wordt verzekerd, zich realiseert. Maar hier ging het om een verschil tussen mannen en vrouwen. Omdat vrouwen gemiddeld langer leven, is het risico op overlijden tijdens de looptijd minder groot dan voor mannen. Maar anders dan in het onderhavige geval, waar sprake is van *indirect* onderscheid op grond van ras, leidde het verschil in risico tussen mannen en vrouwen tot een verschil in premie dat *direct* was gebaseerd op het geslacht van de verzekerde. In het onderhavige geval leidt de premiedifferentiatie tot indirect onderscheid, omdat de hoogte van de premie niet rechtstreeks is gekoppeld aan de afkomst van de verzekerde. Indirect onderscheid kan gerechtvaardigd zijn. Daarvoor is (onder meer) nodig dat het nadeel in evenredige verhouding staat tot het doel dat met de differentiatie wordt nagestreefd.

Het nadeel dat mensen van niet-westerse afkomst door het indirecte onderscheid lijden, is een maximaal premieverschil van ongeveer dertig procent. Dit laat de in hoofdstuk 2 opgenomen tabel 2 zien. Uit de tabel volgt dat de maandpremie bij een gelijkblijvend verzekerd bedrag van €100.000 voor een niet-rokende verzekerde van 40 jaar die in de laagste inkomensklasse valt, €19,40 is. De maandpremie voor een verzekerde die in de hoogste inkomensklasse valt, is €13,58. De eerste verzekerde betaalt ongeveer dertig procent meer voor dezelfde verzekering. Bij kleinere verzekerde bedragen is het verschil iets minder groot (zie tabel 2), terwijl het verschil niet veel groter wordt bij hogere verzekerde bedragen. Ter vergelijking: de al eerder genoemde 40-jarige, niet-rokende inwoner van de Utrechtse wijk Tuindorp, waar het gemiddelde inkomen per

²⁸ Advies 2006/15, inzake de aanvulling van de Gedragscode Hypothecaire Leningen, 15 januari 2006

²⁹ Antwoorden van de minister van 30 januari 2013, kenmerk FM/2013/151M. Zie ook Aanhangsel handelingen, vergaderjaar 2012-2013, nummer 865, <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/ah-tk-20122013-1111.html>

³⁰ Hof van Justitie van de Europese Unie, 1 maart 2011, Test-Aankoop, zaak C-236/09.

postcodegebied veelal in de hoogste categorie valt, die een verzekering afsluit voor 25 jaar voor een gelijkblijvend verzekerd bedrag van €350.000, betaalt daar maandelijks €41,71 voor.³¹ Als deze persoon in de naburige wijk Overvecht zou wonen, waar het gemiddelde inkomen per postcodegebied veelal in de laagste inkomensklasse valt, zou hij daar maandelijks €56,02 voor betalen, zo'n 34% procent meer.

Het verschil in premie wordt evenmin groter naarmate de leeftijd van de verzekerde hoger is. Als de verzekerde hierboven niet 40 jaar oud zou zijn, maar 50, dan wordt de premie wel fiks hoger: de premie wordt dan €79,30 respectievelijk €107,89 per maand. Maar het verschil tussen beide premies is nog altijd ongeveer dertig procent. En als de verzekerde geen 40, maar 60 jaar oud zou zijn, dan zou de premie €235,28 respectievelijk €321,12 worden, eveneens een verschil van ongeveer dertig procent.³²

Dazure B.V. stelt dat het verschil in overlijdensrisico tussen de hoogste en de laagste inkomensgroepen groter is dan het verschil in premie tussen de hoogste en de laagste groepen. Dit standpunt is niet onderbouwd. Maar hoe dan ook acht het College een premieverschil van dertig procent aanvaardbaar in het licht van de in tabel 1 (zie hoofdstuk 2) gegeven verschillen in levensverwachting.

Daarnaast is van belang dat verzekeraars de maatschappelijke taak hebben om individuele risico's te spreiden over een grotere groep mensen. De verschillende postcodegebieden zijn ingedeeld in vijf relatief grote inkomensgroepen. Volgens prof. Vellekoop zou een onderverdeling in bijvoorbeeld 20 inkomensgroepen het beginsel van solidariteit dat aan verzekeren ten grondslag ligt, kunnen aantasten. Nu is daarvan geen sprake omdat de vijf inkomensgroepen nog behoorlijk groot zijn.

Ten slotte maakt deze wijze van verzekeren het mogelijk dat Dazure B.V. ook lagere bedragen kan verzekeren. De Finvita overlijdensrisicoverzekering is niet de enige verzekering waarbij dat kan, maar juist het accepteren van lagere verzekerde bedragen is gunstig voor mensen in de lagere inkomensklassen, waaronder mensen van niet-westerse afkomst.

Op basis van het voorgaande concludeert het College dat het nadeel dat mensen van niet-westerse afkomst kunnen lijden door de premiedifferentiatie, niet in onevenredige verhouding staat tot het belang van Dazure B.V. om de Finvita overlijdensrisicoverzekering zo in te richten dat de verzekering (voor hogere inkomensgroepen) zo goedkoop mogelijk en met zo min mogelijk administratieve drempels voor verzekerde en verzekeraar kan worden afgesloten.

4.3.4 Noodzakelijkheid van het middel: zijn er alternatieven?

Het middel is noodzakelijk als het doel niet kan worden bereikt met een middel dat niet leidt tot onderscheid, althans minder bezwaarlijk is, en het middel in evenredige verhouding staat tot het doel.

Het College zal ten slotte beoordelen of er een alternatief mogelijk is voor het gebruik van het gemiddelde inkomen in een postcodegebied als indicator voor levensverwachting dat geen of minder bezwaarlijk indirect onderscheid maakt op grond van afkomst.

³¹ Volgens Independer.nl op 14 januari 2013

³² Overigens kan de 60-jarige uit de wijk Overvecht volgens Independer.nl elders een (min of meer) zelfde verzekering afsluiten voor €238,83 per maand.

Allereerst zou Dazure B.V. rechtstreeks naar het inkomen van de verzekerde kunnen vragen, in plaats van naar zijn postcode. Maar nog afgezien van de mogelijke administratieve drempels die dat oplevert voor de verzekerde (die persoonlijke gegevens moet opgeven aan website Independer.nl en vervolgens zijn inkomen moet aantonen met inkomensgegevens) en voor de verzekeraar (die de gegevens moet controleren op fraude), levert het vragen naar het inkomen in plaats van de postcode niet minder indirect onderscheid op. Mensen van niet-westerse afkomst hebben immers verhoudingsgewijs vaak een laag inkomen (zie hoofdstuk 4.2). Ook als rechtstreeks wordt gedifferentieerd naar inkomen, zullen mensen van niet-westerse afkomst verhoudingsgewijs vaak een hogere premie moeten betalen.

De geraadpleegde deskundigen hebben een aantal alternatieven genoemd voor postcode en/of inkomen als factor voor de premievaststelling, naast leeftijd, rookgedrag en bmi. Deze drie factoren worden altijd meegenomen bij de bepaling van de hoogte van de premie.

Het door de deskundigen eerstgenoemde mogelijke alternatief is opleidingsniveau. Beide deskundigen hebben verklaard dat opleidingsniveau een betere indicator is voor levensverwachting dan inkomen, aangezien er bij opleidingsniveau wel sprake is van een causaal verband. Dit is aangetoond in verschillende wetenschappelijke studies³³, hoewel enkele recente studies ook twijfelen aan het causale effect van opleiding op levensverwachting.³⁴ Hoger opgeleiden houden er doorgaans een gezondere levensstijl op na: zij eten gezonder, roken en drinken minder en zorgen vaker voor voldoende beweging. Het nalaten van dit gedrag is verantwoordelijk voor een groot deel van alle hart- en vaatziekten en herseninfarcten en is daarmee van grote invloed op de levensverwachting.

Het College is van oordeel dat opleidingsniveau geen indicator is die minder onderscheidmakend is op grond van ras, in de zin van etnische of nationale afkomst. Cijfers van het CBS laten zien dat mensen van niet-westerse afkomst verhoudingsgewijs niet alleen een lager inkomen, maar ook een lager opleidingsniveau hebben dan mensen van Nederlandse afkomst. In 2011 had bijvoorbeeld 24 procent van de niet-westerse allochtonen een opleiding op ten minste het niveau van het hoger onderwijs (HBO en WO), tegen 32 procent van de autochtonen.³⁵ Als Dazure B.V. in plaats van postcode en/of inkomen, opleidingsniveau als factor zou nemen voor premiedifferentiatie, dan zou dus het discriminerende effect niet minder zijn. Dazure B.V. heeft daarnaast aangevoerd dat het vragen naar en controleren van opleidingsniveau veel bewerklijker is dan het vragen naar de postcode van de aanvrager, terwijl het doel is een verzekering aan te bieden met zo weinig mogelijk administratieve drempels voor aanvrager en verzekeraar. Gelet hierop is opleidingsniveau geen alternatief voor inkomen en/of postcode als indicator omdat dit niet leidt tot minder onderscheid naar ras.

Het volgende door de deskundigen genoemde mogelijke alternatief voor inkomen en/of postcode als indicator is arbeidsparticipatie. Ook dat geldt volgens de deskundigen als een betere indicator voor levensverwachting dan inkomen.

Het College overweegt dat ook voor deze indicator geldt dat het gebruik ervan niet tot minder onderscheid leidt. Uit het Jaarrapport Integratie 2012 van het CBS volgt dat de

³³ Zie onder meer D.M. Cutler and A. Lleras-Muney. Understanding differences in health behaviors by education. *Journal of Health Economics*, 29(1), p. 1-28, 2010.

³⁴ Zie V. Albouy en L. Lequien. Does compulsory education lower mortality? *Journal of Health Economics*, 28(1), p. 155- 168 en D. Clark and H. Royer. The effect of education on adult mortality and health: evidence from Britain. *American Economic Review*, forthcoming.

³⁵ Zie CBS: Jaarrapport Integratie 2012, p.87.

arbeidsparticipatie van personen van Turkse, Marokkaanse, Surinaamse en Antilliaanse afkomst lager is dan die van autochtonen.³⁶ En Dazure B.V. heeft ook hier aangevoerd dat het vragen naar en/of controleren van arbeidsparticipatie bewerkelijker is dan het vragen naar de postcode van de aanvrager, terwijl het doel is een verzekering aan te bieden met zo weinig mogelijk drempels voor aanvrager en verzekeraar. Het gebruik van arbeidsparticipatie als factor voor premiedifferentiatie is dus ook geen geschikt alternatief.

Dr. van Kippersluis noemde ook 'overige gedragsindicatoren' als alternatief voor inkomen en/of postcode. Verreweg de belangrijkste voorspellers voor het risico op overlijden zijn roken en gewicht. Het College constateert echter dat deze factoren al worden meegenomen bij de berekening van de hoogte van de premie, dus zij kunnen niet als alternatief gelden voor inkomen als factor. Kennis van andere gedragsindicatoren, zoals eet- en drinkpatroon, bewegen en stress, kan volgens de deskundige slechts leiden tot een verfijning van de inschatting van het risico op overlijden van de verzekerde. Daarom oordeelt het College dat zij niet kunnen gelden als alternatief voor inkomen en/of postcode. Bovendien geldt ook hier dat het meenemen van deze informatie veel bewerkelijker is dan het vragen naar de postcode van de aanvrager. Gelet hierop zijn 'overige gedragsindicatoren' geen alternatief voor inkomen en/of postcode als indicator.

Een volgend alternatief voor inkomen en/of postcode is 'overige gezondheids-indicatoren', ook genoemd door dr. van Kippersluis. Daaronder vallen hoge bloeddruk of de aanwezigheid van erfelijke aandoeningen of chronische ziekten, maar ook de zelf ervaren gezondheid. Nog afgezien van de vraag of iemands gezondheid verband houdt met zijn etnische afkomst, heeft dr. van Kippersluis erop gewezen dat het wettelijk niet is toegestaan om bij verzekerde bedragen onder de €250.000 een gezondheidstest te doen. Dazure B.V. heeft verklaard dat zij wel een medische vragenlijst aan alle verzekerden voorlegt, zoals gebruikelijk onder aanbieders van levens- en overlijdensrisicoverzekeringen. Dat doen verzekeraars om te voorkomen dat zij een verzekeringsovereenkomst voor langere tijd aangaan met mensen die op het moment van afsluiten al weten dat zij (waarschijnlijk) nog maar kort te leven hebben. Het College overweegt dat op basis van de verkregen informatie duidelijk is geworden dat sommige informatie die met de medische vragenlijst wordt verkregen, kan leiden tot redelijk zekere aannames over de levensverwachting van de verzekerde. Voor andere informatie zal dat niet het geval zijn, omdat lang niet alle ziekten de levensverwachting beperken of dit per persoon aanzienlijk kan verschillen. Het is daarom veel bewerkelijker om voorspellingen over levensverwachting te baseren op de antwoorden op de medische vragenlijst, dan op de factor 'gemiddeld inkomen in het postcodegebied waar de verzekerde woont'. Daarom kan het berekenen van de premie op basis van 'overige gezondheidsindicatoren' evenmin als alternatief gelden voor het berekenen van de premie op basis van inkomen en/of postcode.

Ten slotte heeft prof. Vellekoop vermogen genoemd als mogelijke alternatieve indicator. Onderscheid op grond van vermogen is in verschillende mensenrechtenverdragen verboden, zoals in artikel 26 IVBPR (zie hoofdstuk 2), maar kan ook gerechtvaardigd worden. Het vermogen van de verzekerde is daarnaast sterk verbonden met het inkomen van de verzekerde. En daarmee stuit het op dezelfde bezwaren als inkomen: uit de 'sociaaleconomische trends 2e kwartaal 2010' van het CBS³⁷, volgt dat er grote verschillen bestaan in de omvang van het vermogen per huishouden naar land van herkomst.

³⁶ Pagina 96 e.v. van het Jaarrapport Integratie 2012 van het CBS.

³⁷ J. Claessen, Vermogensverdeling en vermogenspositie huishoudens, *Sociaaleconomische trends*, 2e kwartaal 2010.

Hoofdkostwinners uit niet-westerse landen hadden nauwelijks vermogen. Ook deze indicator leidt daarmee tot indirect onderscheid op grond van ras in de zin van etnische of nationale afkomst. Het kan daarom niet als een geschikt alternatief worden gezien voor het gebruik van postcode ofwel inkomen.

Geen van de genoemde alternatieven kan dus als alternatief gelden voor het gebruik van het gemiddelde inkomen in het postcodegebied waar de verzekerde woont als indicator voor levensverwachting, waarmee geen of minder onderscheid wordt gemaakt en waarmee ook het doel wordt bereikt van een zo goedkoop mogelijke verzekering die zo makkelijk mogelijk is af te sluiten.

4.4 Conclusie

Op grond van het voorgaande concludeert het College dat de differentiatie van de premie op grond van het gemiddelde (gezins)inkomen in het postcodegebied waar de verzekerde woont, indirect onderscheid oplevert op grond van afkomst. Dat komt omdat deze wijze van berekenen van de premie ongunstig uitpakt voor mensen die wonen in postcodegebieden waar het gemiddelde (gezins)inkomen laag is. Daaronder vallen mensen van niet-westerse afkomst verhoudingsgewijs vaker dan mensen van Nederlandse afkomst.

Het College concludeert ook dat het indirecte onderscheid objectief gerechtvaardigd is. Dat komt omdat het doel dat met het onderscheid wordt nagestreefd (een zo goedkoop mogelijke verzekering die zo makkelijk mogelijk af te sluiten is), legitiem is en differentiatie van de premie op basis van de postcode van de verzekerde een geschikte manier is om dat doel te bereiken. Het nadeel dat mensen van niet-westerse afkomst leiden door de verschillen in premie staat volgens het College in evenredige verhouding tot het doel dat Dazure B.V. beoogt. En er is geen alternatief voor het gebruik van de postcode van de verzekerde - of van het gemiddelde inkomen in het postcodegebied waar de verzekerde woont - dat geen indirect onderscheid tot gevolg heeft en even praktisch is.

Het indirecte onderscheid is daarom objectief gerechtvaardigd. Dat betekent dat het niet verboden is om de premie te berekenen op basis van de postcode van de verzekerde.

5. Advies

Dazure B.V. heeft het College gevraagd een advies uit te brengen over de vraag of zij mensen met een laag inkomen en/of mensen van niet-westerse afkomst discrimineert als zij de hoogte van de premie differentieert op basis van het gemiddelde inkomen in het postcodegebied waarin de verzekerde woont.

De mensenrechtenverdragen kennen geen expliciet verbod van discriminatie van mensen met een laag inkomen. Wel is discriminatie van mensen op grond van hun vermogen of eigendom verboden. De uitleg die tot nu toe in gezaghebbende commentaren en in de jurisprudentie aan dit verbod is gegeven, biedt onvoldoende aanknopingspunten om aan te kunnen nemen dat het verbod van discriminatie op grond van vermogen of eigendom ook van toepassing is op het vrijwillig aangaan van verzekeringen waarbij de premie wordt gedifferentieerd aan de hand van inkomen.

Voor discriminatie van mensen op grond van hun afkomst ligt dat anders. De internationale mensenrechtenverdragen en het nationale gelijkebehandelingsrecht verbieden discriminatie van mensen op grond van hun afkomst. Er is ook sprake van discriminatie als een ogenschijnlijk neutrale regeling - zoals de berekening van de premie voor een verzekering aan de hand van de postcode van de verzekerde - tot gevolg heeft dat mensen van niet-westerse afkomst nadelig worden getroffen. Daarvan is hier sprake. Uit cijfers van het CBS volgt dat mensen van niet-westerse afkomst relatief vaak in de laagste inkomensgroepen vallen. Verzekerden uit die groepen betalen voor dezelfde verzekering een hogere premie dan verzekerden uit de hoogste inkomensgroepen.

Anders dan wanneer een verschillende premie wordt gehanteerd voor mannen en vrouwen, welk *direct* onderscheid sedert 2011 is verboden, is hier sprake van *indirect* onderscheid: de hoogte van de premie wordt niet rechtstreeks gekoppeld aan de afkomst van de verzekerde, er is alleen een indirect verband via de hoogte van het inkomen en het postcodegebied waar de verzekerde woont. Indirect onderscheid kan, in tegenstelling tot direct onderscheid, gerechtvaardigd zijn als aan een aantal voorwaarden wordt voldaan.

Het College heeft de premiedifferentiatie nader bekeken en komt tot de conclusie dat de discriminatie die daar het gevolg van is, gerechtvaardigd is. Het gaat hier om een premiedifferentiatie die samenhangt met een risico dat moet worden afgedekt: het risico op overlijden tijdens de looptijd van de verzekering. Verzekerden met een langere levensverwachting betalen minder premie dan verzekerden met een kortere levensverwachting. Uit informatie van het CBS volgt dat mensen met een lager inkomen, waartoe verhoudingsgewijs veel mensen van niet-westerse afkomst behoren, gemiddeld korter leven dan mensen met een hoger inkomen. Dazure B.V. gebruikt informatie over het gemiddelde inkomen in het postcodegebied waar de verzekerde woont om het overlijdensrisico en daarmee de hoogte van de premie te bepalen. Er is geen alternatief voor het gebruik van deze informatie dat minder onderscheidmakend is en even praktisch.

Zoals de minister van Financiën in zijn antwoord op de Kamervragen al stelde, hebben verzekeraars de maatschappelijke taak om individuele risico's te spreiden over een grotere groep mensen. Elke verzekering kent daarom collectieve elementen die voor de een gunstig en voor de ander ongunstig kunnen uitpakken. Daarbij zorgt het gebruik van postcode als meetinstrument voor het inkomen van de verzekerde voor een zekere demping van het discriminerende effect, aangezien niet het individuele inkomen van de verzekerde als uitgangspunt wordt genomen, maar het gemiddelde inkomen per postcodegebied.

Het College acht de premieverschillen in redelijke verhouding tot het verschil in levensverwachting dat daar de oorzaak van is. De premieverschillen leiden er wel toe dat de Finvita overlijdensrisicoverzekering niet de goedkoopste overlijdensrisicoverzekering is voor mensen uit de laagste inkomensgroepen. Maar het staat Dazure B.V. vrij om zich bij het aanbieden van een verzekeringsproduct op een bepaalde doelgroep te richten (in dit geval mensen uit de hogere inkomensgroepen).

De differentiatie op basis van postcode die Dazure B.V. toepast bij haar Finvita overlijdensrisicoverzekering verschilt ook van de differentiatie op basis van postcode waarnaar de Commissie Gelijke Behandeling onderzoek heeft gedaan in het onderzoeksrapport 'Risicoselectie op grond van postcode of verblijfsstatus'. Daar was sprake van *weigering* van hypotheekaanvragers als zij in een bepaald postcodegebied woonden. Hier is alleen sprake van een relatief klein verschil in premie, gebaseerd op het met het gemiddelde inkomen per postcodegebied samenhangende overlijdensrisico.

Het College beantwoordt de aan hem voorgelegde adviesvraag dan ook ontkennend. Het differentiëren van de premie op basis van postcode leidt niet tot verboden onderscheid jegens of tot discriminatie van mensen met een laag inkomen en/of van mensen van niet-westerse afkomst.